

Kitaabka Yoo'eel iyo Kaniisadda La'odikiya ee Adventist-ka Maalinta Toddobaad — Labaatan iyo Laba

Jeff Pippenger
2026-01-02

Lambarka Laba iyo Labaatan

Waxaannu maraynay badhtanka afarta tixraac ee reer binu Israa'iil hore, sida jiilka “abeesooyinka sunta leh” ee maqaalkii hore. Injiilka Matayos, Yooxanaa iyo Ciise labaduba waxay Farrisiinta iyo Sadukiinta ugu yeedhaan jiilka abeesooyinka sunta leh. Yooxanaa wuxuu matalaa bilowga geeddi-socodka imtixaanka, kaas oo la garto markii uu baray in Ciise, kan isaga ka dambayn doona, uu si buuxda u nadiifin doono goobtiisa wax lagu tumo. Ciise wuxuu ku daray geeddi-socodkii imtixaanka ee Yooxanaa habka xukunka, markii uu tixraacay boqoraddii Sheba iyo Nineweh. Xukunku wuxuu ka dhacaa jiilka afraad, oo hal koox oo xukunka ku jirtaa waxay isu muujisaa sidii masas, waayo aabbahood waa Ibliiska. Ciise wuxuu kaloo ku daray arrinta jiilka afraad oo calaamo doonaya, iyadoo calaamaddu hortooda si cad uga muuqatay.

Matayos laba iyo labaatanaad waxa lagu soo bandhigay “hoogagga” ku dhacaya Farrisiinta iyo Saduqiyaanta, waxaana mar kale geeddi-socodka imtixaanka iyo xukunku lala xiriiriyey jiilka ugu dambeeya. Cutubka laba iyo labaatanaad ayaa diyaariya duruufaha hoogagga cutubka saddex iyo labaatanaad.

Intii Farrisiintu isu soo urursanaayeen, Ciise ayaa weyddiiyey, isagoo leh, Maxaad Masiixa ka qabtaan? Wiilkii kuma ayuu yahay?

Waxay ku yidhaahdeen isaga, Ina Daa'uud.

Wuxuu ku yidhi, Sidee haddaba Daa'uud, isagoo Ruuxa ku hadlaya, ugu yeedhaa isaga Rabbiga, isagoo leh, Rabbigu wuxuu Rabbigayga ku yidhi, Midigtayda fadhiiso, ilaa aan cadaawayaashaada cagahaaga hoostooda ka dhigo meel aad cagaha saarto? Haddaba haddii Daa'uud ugu yeedho isaga Rabbiga, sidee buu wiilkiisa u yahay?

Oo ninna kelmad qudha uga jawaabi karin, oo tan iyo maalintaas ka dambaysayna ninna kuma dhicin inuu mar dambe wax su'aal ah weyddiiyo. Matayos 22:41–46.

Markii albaabku u xidhmay is-dhexgal dambe oo dheeraad ah, Ciise markaas cutubka xiga wuxuu soo bandhigay siddeed hoog. Aayadda saddex iyo tobnaad hooggu wuxuu ku saabsan yahay xidhidda albaabbada boqortooyada jannada. Waa albaabbada Jannada meesha roobka dambe laga soo shubo. Siddeeddaas hoog waxay ku saabsan yihiin kuwa qirta inay furaan albaabka aan ninna furi karin oo xidhaan albaabka aan ninna xidhi karin. Muujin ahaan, Sister White waxaa la tusay kuwii aan Masiixa ugu raacin Meesha Ugu Quduusan iyagoo baryadooda u diraya meesha quduuska ah ee madhan halkaas oo Shayddaan, isaga oo isu ekaysiinaya Masiixa, ku hoggaaminayay inay rumaystaan in wax walba hagaagsan yihiin. Waxay mar kale fureen meesha

quduuska ah, oo xidheen Meesha Ugu Quduusan.

“Qaar badan waxay naxdin ku eegaan hab-dhaqankii Yuhuudda ee ay ku diideen oo ay ku qodbeen Masiixa iskutallaabta; oo markay akhriyaan taariikhda xadgudubkii ceebta badnaa ee lagu sameeyey, waxay u malaynayaan inay isaga jecel yihiin, oo aanay isaga u diideen lahayn sidii Butros yeelay, ama u qodbeen iskutallaabta sidii Yuhuuddu sameeyeen. Laakiin Ilaah, oo akhriya quluubta dadka oo dhan, wuxuu imtixaanka keenay jacaylkaas ay qirteen inay Ciise u hayeen. Samada oo dhammu waxay danayn qoto dheer ku daawanaysay sida loo qaabilay farriintii malaa’igta kowaad. Laakiin qaar badan oo qirtay inay Ciise jecel yihiin, oo ilmada daadiyey markay akhrinayeen qisada iskutallaabta, waxay ku jeesjeeseen warka wanaagsan ee imaatinkiisa. Halkii ay farriinta farxad ku aqbali lahaayeen, waxay ku dhawaaqeen inay tahay khiyaano. Waxay necbaadeen kuwii jeclaa muuqashadiisa, oo kaniisadaha way ka saareen. Kuwii diiday farriintii kowaad wax faa’iido ah kama ay helin tan labaad; sidoo kalena kama ay faa’iidaysan qayladii habeenbadhkii, taas oo ahayd in lagu diyaariyo inay rumaysad kula galaan Ciise meesha ugu quduusan ee meesha quduuska ah ee macbudka samada. Oo markay diideen labadaas farriimood ee hore, waxay sidaas u madoobeeyeen garashooda, si aanay iftiin uga arki karin farriinta malaa’igta saddexaad, taas oo tusaysa jidka loo maro meesha ugu quduusan. Waxaan arkay in sida Yuhuuddu Ciise iskutallaabta ugu qodbeen, sidaas oo kale ay kaniisadaha magac-u-yaalka ahi iskutallaabta ugu qodeen farriimahan, sidaas daraaddeedna aanay wax aqoon ah u lahayn jidka loo galo meesha ugu quduusan, oo aanay ka faa’iidaysan karin shafeecada Ciise ee halkaas. Sida Yuhuudda oo kale, kuwaas oo bixiyey allabaryadoodii aan waxba tarayn, iyaguna waxay kor u qaadaan baryadooda aan waxba tarayn una jeediyaan golka uu Ciise ka baxay; Shaydaankuna, isagoo ku faraxsan khiyaanadaas, wuxuu isu ekaysiiyaa qof diineed, oo maanka Masiixiyiintan qirtaaya u hoggaamiya xaggiisa, isagoo ku shaqaynaya xooggiisa, calaamadihiisa, iyo yaababkiisa beenta ah, si uu dabinkiisa ugu adkeeyo.” Early Writings, 258–261.

Aayadda afar iyo tobnaad waa hoog ku saabsan liqidda guryaha carmallada iyo salaado dhaadheer. Hoogga aayadda shan iyo tobnaadna wuxuu ku saabsan yahay in kuwii ay soo jeediyeen laga dhigo laba jibbaar intii ay iyagu ahaayeen carruurta jahannamada. Aayadaha lix iyo tobnaad ilaa laba iyo labaatanaad, kuwa sharka leh waxay ku dhaaranayaan macbudka.

“Kuwanu ma aha erayadii Sister White, laakiin waa erayada Rabbiga, oo rasuulkiisuna wuu i siiyey si aan idiinku siiyo. Ilaah wuxuu idiinku yeedhayaa inaydaan mar dambe ula shaqayn ujeedooyin ka soo horjeeda kuwiisa. Waxbarid badan ayaa la bixiyey oo ku saabsan niman sheeganaya inay Masiixiyiin yihiin, halka ay muujinayaan sifooyinka Shayddaanka, iyagoo xagga ruuxa, hadalka, iyo falka kaga hortagaya horusocodka runta, oo hubaal ahaan raacaya jidka uu Shayddaanku ku hoggaaminayo. Adkaanta qalbigooda dhexdeeda waxay ku qabsadeen amar aan sinaba iyaga u khusayn, oo ayan ahayn inay isticmaalaan. Macallinka weynu wuxuu leeyahay, ‘Waan afgembiyi doonaa, waan afgembiyi doonaa, waan afgembiyi doonaa.’ Nimanku waxay Battle Creek ku yidhaahdaan, ‘Macbudka Rabbiga, macbudka Rabbiga ayaannu nahay,’ laakiin waxay isticmaalayaan dab caadi ah. Quluubtoodu laguma jilcin oo laguma hoosaysiin nimcada Ilaah.” Manuscript Releases, volume 13, 222.

Aayadda saddex iyo labaatanaad iyo afar iyo labaatanaad, hooggu wuxuu ku saabsan yahay dayacaadda caddaaladda, naxariista, iyo aaminnimada. Aayadaha shan iyo labaatanaad iyo lix iyo labaatanaadna waxay ku saabsan yihiin iska-yeelyeelka nadiifinta bannaanka koobka, hase yeeshee aan la nadiifin gudhiisa.

“Waxaan khasnaddan ku haynaa,’ ayuu rasuulku sii waday, ‘weelal dhoobo ah, si sarraynta xooggu uga timaado Ilaah, oo aanay innaga naga iman.’ Ilaah runtiisa wuxuu ku dhawaaqi kari lahaa malaa’ig aan dembi lahayn, laakiin taas ma aha qorshihiiisa. Wuxuu doortaa aadanaha, dad ay tabardarrooyin ku hareeraysan yihiin, inay noqdaan qalab lagu fuliyo ujeedooyinkiisa. Khasnadda qaali ah waxaa lagu ridaa weelal dhoobo ah. Barakooyinkiisa waa in dunida loogu gudbiyaa xagga dadka. Iyaga dhexdooda ayay ammaantiisu uga iftiimaysaa gudcurka dembiga.” Falimaha Rasuullada, 330.

Markaas aayadaha toddoba iyo labaatanaad iyo siddeed iyo labaatanaad waxay kuwa sharka leh ku tilmaamayaan xabaalo la caddeeyey, iyagoo xiriir la samaynaya Shebna ee Ishacyaah cutubka laba iyo labaatanaad, halkaas oo Shebna uu ku faanayay xabaashii yaabka lahayd ee uu samaysanayay, laakiin aanu weligiis ku jiri doonin; waayo, Ilaah wuxuu afkiisa kaga tuuri lahaa berrin fog. Berrinka fog waxaa metelaya xabaashii nebiga beenta ah ee Beytel, kaas oo horseeday in nebiga caasiyiinta ahi isla xabaashaas lagu aaso. Markaas hooggii siddeedaad wuxuu leeyahay:

Waxaa idiin hoog ah, culimmo iyo Farrisiiinno, labawejiiilayaalow! waayo, waxaad dhistaan xabaalihii nebiyada, oo waxaad qurxisaan qubuurihii kuwa xaqa ah, oo waxaad tidhaahdaan, Haddii aannu joogi lahayn wakhtigii awowayaashayo, lamaanu wadaagin iyaga dhiiggii nebiyada. Sidaas daraaddeed idinku qudhiinnu marag baad isu tihiin inaad tihiin carruurtii kuwii dilay nebiyada. Haddaba buuxiya qiyaastii awowayaashiin.

Masaska, jiilka jilbiska ahow, sidee baad uga baxsan kartaan xukunka cadaabta?

Sidaas daraaddeed, bal eega, waxaan idiin soo dirayaa nebiyo, iyo niman xigmad leh, iyo culimo qoreyaal ah; oo qaarkood waad dili doontaan oo iskutallaabta ku qodbi doontaan; oo qaarkoodna waxaad ku karbaashi doontaan sunagogyadiinna, oo magaalo ilaa magaalo baad ku silcin doontaan; si ay idiinku soo degto dhiiggii xaqa ahaa oo dhan oo dhulka lagu daadiyey, laga bilaabo dhiiggii Haabiil kii xaqa ahaa ilaa dhiiggii Sekaryaah ina Barakyaah, kii aad ku disheen macbudka iyo meesha allabariga dhexdooda.

Runtii, waxaan idinku leeyahay, Waxyaalahan oo dhammi waxay ku iman doonaan qarnigan. Matayos 23:29–36.

Masaska, kuwaas oo ah farcanka jilbiska, ayaa lagu xukumayaa tuducan. Tuducan xukunku kuma salaysna markhaatiyada boqoraddii Sheba iyo Nineweh, balse wuxuu ku salaysan yahay dhiiggii Haabiil ilaa Sekaryaah. Jiilka afraad, kuwaas oo ah jilbisyo, waxaa lagu xukumaa laba markhaati oo ka imanaya taariikhda dibadda ee Israa’iiltii hore iyo laba markhaati oo ka imanaya taariikhda gudaha ee Israa’iiltii hore. Luukos cutubka saddexaad waa kan ugu dambeeya afarta tixraac ee jilbisyada jiilka afraad oo ugu dambeeya, wuxuuna si fudud ula siman yahay Matayos cutubka saddexaad. Afar tixraac oo aqoonsanaya in inta lagu jiro xukunka ugu dambeeya ee guriga Ilaah, inta lagu jiro jiilka afraad, hal dabaqad ay muujin doonto dabeecaddooda iyagoo ah wiilal iyo

gabdhoo Shaydaan, halka dabaqadda kalena ay muujin doonto dabecaddooda iyagoo ah wiilal iyo gabdhoo Ilaah. Hannaanka tijaabada ee bilaaba kala-soocidda wuxuu bilaabmaa marka rasuulka diyaariya jidka Rasuulka Axdiga uu codkiisa kor ugu qaado cidlada dhexdeeda.

Dunta quduuska ah ee Qorniinka, magacyadu ma aha summado keliya, balse waa waxsii-sheegyo si hoose loo dhawaaqay—heeso labaad oo laga qaado hoosta dusha taariikhda, kuwaas oo muujinaya qalbiga furashada. Marka macnayaasha farcankii ka soo degay Aadan ilaa Nuux loo habeeyo weedh ahaan, waxay soo saaraan farriin la jaanqaadaysa taariikhda ay abtirsiiintu metelayso. Adam wuxuu ka dhigan yahay “nin,” Sethna wuxuu ka dhigan yahay “la magacaabay.” Enosh wuxuu ka dhigan yahay “dhimanaya” (geeri u nugul), Kenanna wuxuu ka dhigan yahay “murugo.” Iyada oo loo marayo “ammaanta/barakada Ilaah” (Mahalalel), Samadu way “soo degi lahayd” (Jared). Samadu waxay u soo degtay sidii “kan la gooniyeeyey ama la subkay” (Enoch), kaas oo ku dhawaaqay farriinta xukunka isaga oo u maraya wiilkiisa Methuselah (“markuu dhinto, waa la soo diri doonaa”). Geeridiisu waxay ahaan lahayd gunaanadka daadad “xoog leh” oo Ruuxa Quduuska ah, oo uu matalayo Lamech (neef), isaga oo ku biiraya Methuselah sida Qayladii Saqda-dhexe ugu biirtay malaa’igtii labaad. Methuselah wuxuu ahaa malaa’igtii labaad, Lamechna wuxuu ahaa Qayladii Saqda-dhexe ee ku dhammaatay daadkii Nuux.

Marka sii koobnaataba, magacyadu waxay ku dhawaaqayaan: “Aadmigu waxaa loo qoondeeyey dhimasho, isagoo ku hoos jira murugo iyo geeri, taas oo ka dhalatay Adamkii kowaad; laakiin barakada Ilaah dhexdeeda, Masiixu wuxuu iskiis isu quduusiyey inuu soo dego, isagoo ku dhawaaqaya xukunka iyada oo loo marayo dhimashadiisii iskutallaabta dusheeda, taas oo ay ku xigtay daadintii xoogga badnayd ee Ruuxa Quduuska ah.”

Tobankan magac waxay koobayaan farriinta injiilka iyaga oo isla markaana raadraacaya taariikhda dhulka laga bilaabo abuurista ilaa roobka dambe, kuna dhammaanaya Imaatinka Labaad. Astaan-sidkan, ee ku qarsoon magacyada, waxa uu dhiggiisa ka helayaa Muujintii. Bilowgii waxa uu soo bandhigayaa silsiladda abtirsiiinta ee alfa, Muujintii 7-na 144,000 waxay soo bandhigaysaa dhammaystirka omega ee ku jira hadhaaga la shaabadeeyey.

Yahuudah waxay ka dhigan tahay “ammaan,” Ruubeen wuxuu ka dhigan yahay “bal eeg, wiil,” Gaad wuxuu ka dhigan yahay “nasiib wanaagsan/ciidan,” Aasheer wuxuu ka dhigan yahay “faraxsan/barakaysan,” Naftaali-na wuxuu ka dhigan yahay “halgan.” Manaseh wuxuu ka dhigan yahay “illowshiin keenid,” Simecoon wuxuu ka dhigan yahay “maqal,” Laawi wuxuu ka dhigan yahay “ku xiran/lala biiray,” Yisaakaar wuxuu ka dhigan yahay “abaalmarin,” Sebulun wuxuu ka dhigan yahay “sharaf/degganaansho,” Yuusuf wuxuu ka dhigan yahay “korodh,” Benyaamiin wuxuu ka dhigan yahay “wiilka gacanta midig.”

Kuwa raaca Libaaxa qabiilka Yahuudah waa wiilasha Ilaah, oo lagu barakeeyey nasiib wanaagsan iyagoo maraya hab imtixaan ah oo ay Ilaah la halgamayaan sidii Yacquub sameeyey. Halgankan dhexdiisa, dembiyadooda waa la illoobaa habka quduus-ka-dhigista ee ka dhasha maqalka Erayga Ilaah, taas oo iyana ku xidha Masiixa xidhiidh axdi ah. Abaalgudkoodu waa inay sharaf ku degaan Masiixa la jira carshigiisa, iyagoo fadhiya meelaha jannada ku yaal, halka Ilaah uu iyaga u adeegsado ballaarinta boqortooyadiisa—ugu yeedhaya dadkii faraha badnaa inay Baabuloon ka

soo baxaan iyagoo ah wiilasha gacantiisa midig.

Lixda wiil ee Lee'ah waxay ahaayeen Ruubeen, Yahuudah, Simecoon, Laawi, Isaakaar, iyo Sebulun. Addoonteedii Silfah, oo magaceedu ka dhigan yahay “dhibic udgoon,” waxay lahayd laba wiil—Gaad iyo Aasheer. Labada wiil ee Raaxeel waxay ahaayeen Yuusuf iyo Benyaamiin. Addoontii Raaxeel ee Bilhah magaceedu wuxuu ka dhigan yahay “xishood badan ama fulay,” wiilashooduna waxay ahaayeen Daan iyo Naftaali. Marka si nebiyad ahaan ah loo eego, abtirsigan halka ku qoran wuxuu bixiyaa dhowr xariiq oo mudan in la tixgeliyo. Si ka duwan alfa iyo tobanka qarni ee Bilowgii cutubka shanaad, omega waxay leedahay laba iyo toban farac, oo leh doorsoomayaal nebiyadeed oo u gaar ah. Boqolka iyo afartan iyo afarta kun dhexdooda, Daan lama xusin, Manasehna wuxuu beddelay walaalkiis Efrayim.

Abtirsiiinta alfa ee Bilowgii waxay la jaanqaaddaa abtirsiiinta oomega ee Muujintii, waayo Bilowgii wuxuu aqoonsanayaa shaqada rabbaaniga ah ee Masiixa ee badbaadada, Muujintiina waxay aqoonsanaysaa kuwa, fulinta oomega ee wax sii sheegiddaas alfa gudaheeda, si qumman u dhammaystira isla ballankii iyo wax sii sheegiddii lagu soo bandhigay wax sii sheegidda alfa.

Adeegsiga labadan sadar badanaa waxaa sameeya culimada fiqiga, hase yeeshee marnaba laguma sameeyo aragtida habraaca “sadar dusha sadar.” Labada abtirsiin ee Bilowgii iyo Muujintii waxay bixiyaan laba markhaati oo muujinaya in Ilaah ku hadlo heer labaad. Hal luqad waa markhaatiga qoran sida loo diiwaangeliyey, waxaana marag-furkaas gudihiiisa ku sugan sadar labaad oo lagu soo bandhigay heer astaan ah. Culimada fiqiga caadi ahaan kama gudbaan wax ka badan fiirsashooyinka dusha sare ee ku saabsan farriinta lagu gudbiyo macnayaasha magacyada ee Bilowgii iyo Muujintii. Waxay wixii ay arkaan ula dhaqmaan wax cusub oo inta badan ka hadlaya xigmaddooda bini'aadamnimo, sida ay taas uga markhaati kacayso awooddooda is-quduusaysiinta leh ee ay ku arkaan istiicmaarka sarbeebta ah ee ku jira macnayaasha magacyada. Marnaba ma arkaan farriinta lagu soo bandhigay laba-iyo-tobanka wiil ee Ismaaciil. Si sax ah uma arkaan abtirsiinnada Ciise ee Matayos iyo Luukos. Mana arkaan abtirsiinnada toddobadii boqor ee u dambeeyey ee Yahuudah, iyo toddobadii boqor ee u dambeeyey ee Israa'iil, ama toddobadii boqor ee hore ee Yahuudah ama toddobadii boqor ee hore ee Israa'iil.

Markaan leeyahay ma arkaan, waxaan ula jeedaa in haddii aad Google weydiiso in ay jiraan waxbariddo ku saabsan abtirsiinyadan, jawaabtu tahay “haa” abtirsiiinta Aadan ilaa Nuux ee Bilowgii, iyo “haa” kuwa boqol iyo afar iyo afartan kun. Laakiin ma sidan bay ugu dabaqaan tobanka farcan ee Abrām ee Bilowgii kow iyo tobnaad? Maya. Miyay ku dabaqaan abtirsiiinta Qaabiil iyo abtirsiiinta Sheed? Haa, laakiin si aad uga fog macnaha dhabta ah, ilaa ay u eg tahay in ay mowduuc kale ka hadlayaan. Shaki la'aan waxay ka hadlaan abtirsiinnada Masiixa ee Matayos iyo Luukos, laakiin mar kale, waxay seegaan yoolka si aad u weyn. Maxay taasi muhiim u tahay, ayaad weydiinaysaa? Waayo, waxaan damacsanahay inaan bixiyo dulmar ku saabsan xariiqyadan nebiyadeed ee abtirsiinnada, waxaana doonayaa inaan bilowgaba caddeeyo in aan isku dayayo inaan garto ahmiyadda qarniga afraad sida astaan waxsii sheegga kitaabiga ah. Dulmarka abtirsiinyadan ayaa arrintaas ka caawin doona, laakiin waxay ahaan lahayd dayacaad dhinac kasta ah, haddii la moodo in soo koobidda fudud ee waxyaalahan soo socda ay tahay waxa keliya ee laga fahmi karo xariiqyadan abtirsiineed.

Abtirsiiintii Aadan ilaa Nuux dabadeed, waxaynu cutubyada afraad iyo shanaad ee Bilowgii ka helaynaa laba xariiq oo abtirsiiinyo ah. Labadaas xariiq waxaa metela farcanka Qaabiil iyo farcanka Sheed. Si ka duwan abtirsiiintii Aadan ilaa Nuux oo metelaysay toban farcan, xariiqda Sheed iyo tan Qaabiil labaduba waxay tilmaamayaan siddeed farcan. Sababtaas aawadeed, waa in loo qaataa inay yihiin laba xilli oo min afar ah. Sheed iyo Qaabiil waa calaamado axdiyeed, oo Qaabiil wuxuu metelaa kuwa ku jira Ishacyaah siddeed iyo labaatan iyo sagaal iyo labaatan ku gala axdiga dhimashada, kaas oo lagu baabi'in doono karbaashka qulqulaya. Iyagu waa kuwa guryahooda ku dhista ciid. Kuwase ku dhisa Dhagaxa, waxay galaan axdiga nolosha sida lagu metelay Butros Kowaad, cutubka labaad, kuwa dhadhamiyey in Rabbigu wanaagsan yahay, oo ah “quruunta la doortay.” “Kuwa badan” waxay ku dul dhistaan ciidda, laakiin “in yar” baa la doortaa.

Abtirsiiinta Qaabiil waa xadhig fallaago ah oo ku jira sinfoniya magacyada, waayo magacyadu waxay matalaan ammaanta aadane ee madhan, taas oo horseedda warwareeg aan ujeeddo lahayn, ka dib markii samadu wax ku dhufatay. Iyadoo la iska indhatirayo digniinta, farcanka Qaabiil wuxuu qirayaa ilaahnimo been ah oo ku dahaaran awoodda aadanaha ee aargoosiga leh, taas oo ay metelaan farshaxannada aadanuhu, kuwaas oo sameeya dhaqan bir ah; qurux badan, laakiin rabshado leh, oo ka madhan rajo. Weedhaas ugu dambaysa waa dulmar ku saabsan farriinta ku jirta siddeedda jiil ee Qaabiil oo laga soo dheegtay magacyada.

Farcankii Seth wuxuu farcankii Qaabiil ugu jawaabaa nimco. Daciifnimada aadanaha ee loo qoondeeyey binu-aadmiga dhexdeeda, kuwa Ilaah baryaa murugadooda waxaa loo rogi doonaa ammaan marka samadu soo degto. Iyagoo si aaminimo leh ugu socda jidka kor ugu kaca ammaanta, muddada tijaabada ah gudaheeda, ilaa qaylada “rajo,” waxay keenaysaa nasasho, iyada oo loo marayo biyaha samatabbixinta. Weedhaas u dambaysa waa dulmar ka bixinaysa farriinta ku jirta siddeedda jiil ee Seth ee magacyada laga soo dheegtay.

Sababta siddeedda qarni loogu kala qaybiyey laba qaybood oo min afar qarni ah waxaa lagu aasaasay tallaabada koowaad ee axdiga, markii wax sii sheegidda addoonsiga Masar loo aqoonsaday 400 sannadood, iyo weliba in 400-kaas sannadood ay ku dhammaan doonaan qarniga afraad. Marka markhaatifurka Bawlos lagu daro wax sii sheegidda axdiga alfa, waxay soo saartaa laba xilli oo min 215 sannadood ah, kuwaas oo ka koobnaa afar qarni mid kasta oo ka mid ah labadaas xilli. Siddeedda qarni ee ku jira 430-ka sannadood waxay matalaan laba xilli oo min 215 sannadood ah. Xilligii koowaad waxaa metela Fircoonkii wanaagsanaa ee Yiiseef garanayey. 215 sannadood dabadeedna, waxaa jiray Fircoon cusub oo aan Yiiseef garanayn. Markaas ayaa bilaabmay qaybtii xigtay ee afarta qarni.

Siddeed fac oo si siman loogu kala qaybiyey laba xilli, kuwaas oo si cad mid walba loogu calaamadeeyey xilli u gaar ah oo afar fac ah, waxay adkaynaysaa in siddeedda fac ee Qaabiil iyo Seedhna loo dabaqo isla habkaas. Marka dabaqitaankaas la sameeyo, siddeedda fac ee Seedh waxaa la waafajiyaa siddeedda fac ee Qaabiil. Qaabiil wuxuu u taagan yahay kuwa badan ee qaata calaamadda bahalka, Seedhna wuxuu u taagan yahay kuwa yar ee qaata shaabadda Ilaah. Qaabiil waa astaanta aadanaha, Seedhna waa astaanta aadanaha oo la midoobay Ilaahnimada marka loo eego axdigii Nuux; halka farcanka Yuusuf iyo Muuse uu ku jiro macnaha axdigii Abrám.

Markaas cutubka kow iyo tobnaad, abtirsiiinta dadka la doortay waxaa lagu muujiyey toban magac laga soo bilaabo Shem ilaa Abram. Cutubka kow iyo tobnaad waa qisada munaaraddii Babel, hase ahaatee sidoo kale waa abtirsiiinta dadka la doortay, sida uu Ibraahim u matalayo. Cutubka kow iyo tobnaad wuxuu soo bandhigayaa dad la doortay oo la gelayey axdi saddex-laab ah oo ay Ilaah la galaan. Tallaabada saddexaad oo ugu dambaysana waxay ahayd allabarigii Isxaaq ee cutubka laba iyo labaatanaad. Cutubka “kow iyo tobnaad” waa bilowga alfa, cutubka “laba iyo labaatanaad”na waa dhammaadka omega. Iimaanka loo baahan yahay si loo maqlo codka Ilaah ee ku jira macnaha magacyada, kama duwana iimaanka loo baahan yahay si loo maqlo codkiisa ee ku jira tirinta Eraygiisa. Adeegsiga abtirsiiineed oo aan ay culimadu qaadan, waa abtirsiiinta Ismaaciil, oo ah astaanta Islaamka.

Kuwanuna waa magacyadii wiilashii Ismaaciil, magacyadooda, sidii qarniyadoodu ahaayeen: curadkii Ismaaciil wuxuu ahaa Nebaayoodh; iyo Qeydaar, iyo Adbe’eel, iyo Mibsam, iyo Mishma, iyo Duumaah, iyo Massaah, Xadaar, iyo Teemaa, Yetuur, Naafiish, iyo Qedemah. Kuwanuna waa wiilashii Ismaaciil, kuwanna waa magacyadoodii, xeryahooda iyo qalcadahooda; laba iyo toban amiir oo quruumahooda ka madax ahaa. Bilowgii 25:13–16.

Marka qeexitaannada laba iyo tobankan magac loo dhigo weedh ahaan, waxay u akhrismaysaa sidan: “Si nebiyad ahaan ah, farcankii Ismaaciil waa qoom madow oo midho-dhal ah, oo caan ku ah dagaalyahannimo, hase ahaatee taariikh ahaan iyo nebiyad ahaanba way murugoodeen 11-ka Agoosto, 1840, dabadeedna 11-ka Sebtembar, 2001. Taariikhda Kitaabka Quduuska ah gudaheeda waxaa loogu yeedhaa carruurtii bari. Waxay ka soo farcameen Carabiya, halkaas oo ay ka baxaan xawaashyada udgoon ee loo adeegsan jiray adeegyada meesha quduuska ah ee Cibraaniga. Ereyga “assassins” wuxuu ka soo jeedaa taariikhda Islaamka, wuxuuna astaan u yahay dhimasho lagu keeno aamusnaan. Waqtigii Dagaalladii Saliibiyiinta, Islaamku wuxuu hareereeyey, go’doomiyey, oo ku cidhiidhiyey Yurubtii Kaatooligga ahayd; hase yeeshee xakamayntoodii dambe waxay calaamadisay imaatinka dibu-cusboonaysiintii 1840 ilaa 1844, iyo sidoo kale tan ka bilaabatay 9/11 ilaa ay gaadho qalalaasaha sharciga Axadda. Qeexitaannada laba iyo tobanka magac ee wiilashii Ismaaciil dhammaantood waxa weedhii hore loogu matalay farta madow.”

Laba iyo tobanka magac ee farcankii Ismaaciil waxay ka dhigan yihiin saddex iyo toban, haddii Ismaaciilna liiska lagu daro. Saddex iyo toban waa tirada astaan ahaan u taagan “caasinnimada,” taas oo ah wixii Haagaar samaysay, taas oo keentay in Ibraahim oggolaado in Haagaar iyo Ismaaciil la eryo. Bawlos wuxuu dhacadaas u adeegsadaa inuu ku sharraxo eryiddii reer binu Israa’iilkii hore ahaan dadkii axdiga Ilaah, isla waqtigaasna uu Ilaah axdi la dhisanayay aroosaddiisii Masiixiyiinta.

Waayo, waxaa qoran in Ibraahim lahaa laba wiil, mid uu ka dhalay addoonad, kan kalena uu ka dhalay naag xor ah. Laakiin kii addoonadda ka dhashay wuxuu ku dhashay sida jidhka; halka kii naagta xorta ah ka dhashay uu ku dhashay ballanqaad. Waxyaalahanu waa masaal; waayo, kuwanu waa labada axdi; mid wuxuu ka yimid buurta Siinay, oo dhalaya addoonnimo, kaas oo ah Haagar. Waayo, Haagartanu waa buurta Siinay oo Carabiya ku taal, oo u dhiganta Yerusaaalemta haatan jirta, taas oo addoonnimo kula jirta carruurteeda. Laakiin Yerusaaalemta sare waa xor, taas oo ah hooyadeen dhammaanteen. Waayo, waxaa qoran, Farax, taan

madhalayska ahay oo aan waxba dhalin; qayli oo cod dheer la soo bax, taan aan foolanayn; waayo, tan cidlan carruurteedu way ka badan yihiin tan ninkeedu qabo. Haddaba innagu, walaalayaalow, sidii Isxaaq ahaa, waxaynu nahay carruurtii ballanqaadka. Laakiin sida waagaas kii sida jidhka ku dhashay uu u silcin jiray kii sida Ruuxa ku dhashay, sidaas oo kale haatanna waa. Habase yeeshee, maxay Qorniinku leeyahay? Erya addoonadda iyo wiilkeeda; waayo, wiilka addoonaddu lama dhaxli doono wiilka naagta xorta ah. Sidaas daraaddeed, walaalayaalow, innagu ma nihin carruurtii addoonadda, laakiinse waxaynu nahay kuwii naagta xorta ah. Galatiya 4:22–31.

Ismaaciil waa astaan u ah Islaamka, Haagarna, oo ah Ismaaciil hooyadiis, waa astaanta kiniisadda axdiga dhimashada. Isxaaqna waa astaan u ah Masiixiyadda, Saarana waa astaanta kiniisadda axdiga nolosha. Sababtaas aawadeed, Ismaaciil wuxuu dhalay laba iyo toban wiil, waayo laba iyo toban waa astaan u ah dadka axdiga Ilaah, Islaamkuna waa been-abuurka dadka axdiga Ilaah.

Waxaa jira laba silsiladood oo nasab ah oo Masiixa loogu qoray Injiillada. Mid waxay ku taal Matayos, tan kalena Luukos.

Yacquubna wuxuu dhalay Yuusuf oo ahaa ninkii Maryan, oo iyada laga dhalay Ciise, kaas oo Masiix la yidhaahdo. Sidaas daraaddeed farcammadii oo dhan tan iyo Ibraahim ilaa Daa’uud waa afar iyo toban farcamadood; Daa’uudna ilaa masaafurintii Baabuloon waa afar iyo toban farcamadood; masaafurintii Baabuloonna ilaa Masiixa waa afar iyo toban farcamadood. Haddaba dhalashadii Ciise Masiix sidan bay ahayd: Markii hooyadiis Maryan loo meheriyey Yuusuf, intaanay isu iman ka hor, waxaa la ogaaday inay uur leedahay Ruuxa Quduuska ah. Matayos 1:16–18.

Abtirsiiinta Matayos waxay tilmaamaysaa saddex waqti oo isle’eg oo min afar iyo toban ah, kuwaas oo ka kooban hal xilli oo ah laba iyo afartan. Masiixu waa omega-ga taariikhda axdiga marka loo eego Muuse oo ah alpha-ga taariikhda axdiga. Muuse wuxuu sii sheegay in Masiixu ahaan doono “mid isaga la mid ah.” Muuse noloshiisii boqol iyo labaatanka sannadood ahayd wuxuu lahaa saddex xilli oo afartan sannadood ah. Xilli kasta oo afartan sannadood ah oo ka mid ah nolosha Muuse, marka sadar lagu dul saaro sadar, wuxuu ku dhammaadaa Qaadeesh, taas oo calaamad u ah 1863 iyo sharciga Axadda. Saddexda xilli ee Masiixa waxay ku dhammaadaan Daa’uud, maxaabiistii Baabuloon, iyo Masiixa oo axdiga ku adkeeyay dhiiggiisa iskutallaabta dusheeda. Daa’uud wuxuu matalaa kor loo qaadista kiniisadda guulaysata marka la joogo sharciga Axadda, xariiqda labaadna waxay tilmaamaysaa bikradaha nacasyada ah oo loo qaadayo Baabuloon, marka la joogo sharciga Axadda. Xilliga saddexaad wuxuu ku dhammaadaa iskutallaabta, taas oo mar kale tusaale u ah sharciga Axadda, halkaas oo Masiixu ku adkeeyo axdigii Ibraahim la galay boqolka iyo afar iyo afartan kun, iyo axdigii Nuux la galay dadkii badnaa ee tirada weynaa.

Waxa la garan karo marka labadan xariiqood midba midka kale dusha laga saaro waa wax yaab leh. Boqol iyo labaatankii sannadood ee Muuse waxay ku xidhmaan boqol iyo labaatankii sannadood ee Nuux, afartan iyo labadii qarni ee Masiixuna waxay ku xidhmaan ka geeska Masiixa oo xukuma afartan iyo laba bilood oo astaan ah marka sharciga Axadda la soo rogo.

Markaasaa Rabbigu wuxuu yidhi, Ruuxaygu weligiis lama legdami doono dadka, waayo isaguna waa jidh; hase ahaatee cimrigiisu wuxuu ahaan doonaa boqol iyo labaatan sannadood. Bilowgii 6:3.

Iyadoo la socota abtirsiiinta Matayos, oo adkaynaysa axdigii Ibraahim, abtirsiiinta Masiixa sida uu Luukos u soo bandhigay waxay dib ugu noqotaa ilaa abuuristii, sidaasna waxay adkaynaysaa axdigii nolosha ee Aadan ku jebiyey Ceeden. Abtirsiiinta Luukos waxay ka bilaabataa Ciise, dabadeedna waxay dib ugu noqotaa abtirsiiintiisa ilaa Aadan, kaas oo lagu aqoonsaday inuu yahay wiilka Ilaah. Silsiladdu waxay ku dhammaataa Aadamkii labaad ee kaamilka ah, waxayna ka bilaabataa Aadamkii koowaad ee kaamilka ah. Laga bilaabo Aadamkii koowaad ilaa Aadamkii labaad waxaa la dhigay 77 qarni.

Abtirsiiinnada Qorniinku waxay matalaan silsilado run ah. Haatan ayaynu aqoonsannay dhowr ka sii badan maragii lagama maarmaanka u ahaa in run la sugo. Silsiladaha abtirsiiintu waxay xambaarsan yihiin codka rumoobitaannada taariikhiga ah iyo saadaallada mustaqbalka, waxayna sidoo kale xambaarsan yihiin codka Palmoni, Tiriyaah Qarsoodiyada ee Yaabka leh, maaddaama halxidhaalayaasha tirooyinka ah ee lagu dhex dhigay silsiladaha ay bixiyaan cod labaad. Labadaas cod waxaa lala maqlaa cod saddexaad oo kale, kaasoo ah codka Af-yaqaanka Yaabka leh, kan uumay oo maamula wax kasta, oo ay ku jiraan magacyada dadka, meelaha, iyo waxyaalaha.

Markii Yooxanaa u jeestay inuu arko codkii ka dambeeyey, wuxuu ahaa sidii codka biyo badan; oo markii Daanyeel isla waxyigaas arkay, codkiisu wuxuu ahaa codka dad badan. Farriinta dusha sare ee Qorniinka, iyo weliba magacyada laga helo farriinta, iyo sidoo kale tirsiiinta ku dhex jirta farriinta, waa saddex cod oo ku jira hal tuduc. Marka aad qaadato sadar leh saddexda cod oo aad dul saarto sadar kale oo la barbar dhigay, saddex cod waxay noqdaan codad badan.

Oo cod baa ka soo baxday carshiga, iyadoo leh, Ilaaheenna ammaana, kuwiinna addoommadiisa ah oo dhan, iyo kuwiinna isaga ka cabsada, kuwa yaryar iyo kuwa waaweynba. Oo waxaan maqlay sidii cod dad badan oo tiro badan ah, iyo sidii cod biyo badan, iyo sidii cod onkodad xoog badan, iyadoo leh, Halleeluuya; waayo, Rabbiga Ilaaha Qaadirka ahu waa taliyaha. Muujintii 19:5, 6.

Qaar ka mid ah silsiladaha abtirsiiinta ee ugu muhiimsan waxaa laga helaa boqorradii Israa'iil. Toddobadii boqor ee ugu horraysay ee Israa'iil, boqortooyadii woqooyi, waxay ku dhammaadaan Axaab, Yesebeel iyo Eliiyaah, sidaas awgeedna waxay metelaan sharciga Axadda. Silsiladda toddobadii boqor ee ugu dambaysay ee boqortooyadii woqooyi waxay ka bilaabataa sharciga Axadda, waxayna ku dhammaataa xidhitaanka fursadda imtixaanka aadanaha, marka Miikaa'iil istaago sida ku qoran Daanyeel 12. Toddobadii boqor ee ugu horraysay ee Yahuudah waxay tusaale u yihiin taariikhda ka bilaabmaysa sharciga Axadda ilaa Miikaa'iil istaago, toddobadii boqor ee ugu dambaysayna waxay tilmaamayaan taariikhda horseedaysa sharciga Axadda. Laba silsiladood oo abtirsiiineed, kuwaas oo labaduba leh taariikh alfa ah iyo taariikh omega ah. Taariikhda alfa waa muddada ka bilaabmaysa 9/11 ilaa sharciga Axadda, muddada omega na waa laga bilaabo sharciga Axadda ilaa xidhitaanka fursadda imtixaanka. Toddobadii boqor ee ugu horraysay ee Israa'iil waxay la siman yihiin toddobadii boqor ee ugu dambaysay ee Yahuudah; toddobadii boqor ee ugu dambaysay ee Israa'iilna waxay la siman yihiin toddobadii boqor ee ugu

horraysay ee Yahuudah.

Waxaan ku sii wadi doonnaa maqaalka xiga.

“Ku Adkaysta Ilaa Dhammaadka”

“[Muujintii 1:1, 2, la soo xigtay.] Kitaabka Quduuska ah oo dhammu waa muujin; waayo, muujin kasta oo dadka loo siiyo waxay ku timaaddaa Masiixa, dhammaantoodna isaga ayay ku xuddun yihiin. Ilaah wuxuu nagula hadlay Wiilkiisa, kaas oo aynu ku leenahay abuuris iyo furasho. Masiixu wuxuu u yimid Yooxanaa, isaga oo ku masaafursan jasiiradda Batmos, inuu siiyo runta maalmahan ugu dambeeya, inuu tuso waxa ay tahay inay dhawaan dhacaan. Ciise Masiix waa amiin-weynaha muujinta rabbaaniga ah. Isaga ayaynu ka helnaa aqoonta waxa laynaga rabo inaynu ka filanno dhacdooyinka gabagabada taariikhda dunidan. Ilaah wuxuu muujintan siiyey Masiixa, Masiixuna isagii buu u gudbiyey Yooxanaa.”

“Yooxanaa, oo ahaa xertii la jeclaa, ayaa ahaa kii loo doortay inuu helo waxyigan. Isagu wuxuu ahaa kii ugu dambeeyey ee ka badbaaday xertii hore ee la doortay. Intii lagu jiray nidaamka Axdiga Cusub waxaa isaga la siiyey sharaf la mid ah tii nebi Daanyeel lagu sharfay intii lagu jiray nidaamka Axdiga Hore.

“Tilmaantii loo baahnaa in Yooxanaa loo gudbiyo waxay ahayd mid aad u muhiim ah, sidaas darteed Masiixu samada ayuu ka yimid si uu addoonkiisa ugu siiyo, isagoo ku amraya inuu u diro kiniisadaha. Tilmaantan waa inay noqotaa ujeeddada daraasaddeenna taxaddarka iyo salaadda leh; waayo, waxaynu ku nool nahay wakhti ay rag aan ku hoos jirin waxbaridda Ruuxa Quduuska ahi soo gelin doonaan aragtiyo been ah. Raggan waxay taagnaayeen meelo sarreeya, waxayna leeyihiin mashaariic hami leh oo ay doonayaan inay fuliyaan. Waxay doonayaan inay is-sarraysiiyaan oo ay gebi ahaanba wax ka beddelaan habsami-u-muuqashada waxyaalaha oo dhan. Ilaah wuxuu ina siiyey tilmaamo gaar ah si uu nooga ilaaliyo kuwaas oo kale. Wuxuu Yooxanaa ku amray inuu buug ku qoro waxa dhici doona dhacdooyinka gunaanadka taariikhda dhulkan.”

“Markii wakhtigu dhammaaday dabadeed, Ilaah wuxuu xertiisii aaminka ahayd ku aamminay mabaadi’da qaaliga ah ee runta wakhtigan. Mabaadi’dan lama siin kuwii aan wax qayb ah ku lahayn bixintii fariimaha malaa’igta koowaad iyo tan labaad. Waxaa la siiyey hawl wadeennadii qaybta ku lahaa qaddiyadda tan iyo bilowgii.

“Kuwa soo maray waayo-aragnimooyinkan waa inay u adkaadaan sida dhagax weyn mabaadi’da naga dhigtay Aynu nahay Adventistayaasha Maalinta Toddobaad. Waa inay ahaadaan kuwa Ilaah la wada shaqeeya, iyagoo markhaatifurka isku xidhaya oo sharciga ku shaabadaynaya xertiisa dhexdooda. Kuwii ka qayb qaatay aasaasidda shaqadeenna iyagoo dul saaray saldhig runta Kitaabka Quduuska ah, kuwii garanaya calaamadaha jidka ee tilmaamay waddadii saxda ahayd, waa in loo tixgeliyaa shaqaale qiimaha ugu sarreeya leh. Waxay ka hadli karaan waayo-aragnimadooda shakhsiyeed oo ku saabsan runaha iyaga lagu aamminay. Nimankani waa inayan oggolaan in rumaysadkooda loo beddelo gaalnimo; mana aha inay oggolaadaan in calanka malaa’igta saddexaad laga qaado gacmahooda. Waa inay bilowgii kalsooni ay lahaayeen ku adkeeyaan ilaa dhammaadka.”

“Rabbigu wuxuu ku dhawaaqay in taariikhdiisii waayihii hore dib loo soo xusi doono innagoo gelayna hawsha gunaanadka ah. Run kasta oo uu inagu siiyey maalmahan ugu dambeeya waa in dunida loo naadiyaa. Tiir kasta oo uu isagu dhisay waa in la adkeeyaa. Hadda kama tallaabi karno aasaaska Ilaah dhisay. Hadda geli kari mayno urur cusub oo nooc kasta ah; waayo, tani waxay ka dhignaan lahayd riddada runta.”

“Shaqada adeegga caafimaadku waxay u baahan tahay in la daahiro oo laga nadiifiyo wax kasta oo wiiqi lahaa rumaysadka mu’miniinta ee waayo-aragnimadiisii hore ee dadka Ilaah. Ceeden, Ceedenkii quruxda badnaa, waxaa hoos loo dhigay gelitaankii dembiga. Hadda waxaa loo baahan yahay in dib loo xuso waayo-aragnimada nimankii qaybta ka qaatay aasaasidda shaqadeenna bilowgii.

“Marmar ayaan akhriinnaa ogeysiisyada geerida ragga waaweyn ee dunida. Wakhtigoodu si kedis ah ayuu u yimaadaa, sidii ilbidhiqsi gudaheed. Qaar badan oo loo haystay inay caafimaad qabaan ayaa dhinta ka dib diyaafad, ama ka dib markay dejiyeen qorshayaal islaweyni iyo danaysi ku dhisan oo kor-u-qaadistooda u gaar ah. Eraygu wuu baxaa, ‘Isagu sanamyadiisuu ku biiray; iska daaya.’ Tani waxay ka dhigan tahay in Rabbigu uusan mar dambe ka ilaalinayn waxyeello. Geeri kedis ah ayaa timaadda, maxaase markaas qiimo u leh shaqadiisii noloshiisa oo dhan? Noloshiisu waxay ahayd guuldarro. Geedku wuu dhacaa, maxaa yeelay xoogga hayey ayaa ka tegey, isaga oo uga tagay allabarigiisii sanam-caabudka ah.”

“Rag iyo dumarba waxay ku mashquulsan yihiin inay raadiyaan wax ay ku raaxaystaan. Nafahooda ayay ku iibiyaan wax aan waxba ahayn, Ilaahna wuxuu ka noqdaa dulqaadkiisii dheeraa iyo adkaysigiisii. Waxaa loo daayaa doorashadoodii.

“Waxaa jira kuwo, iyagoo qiraya inay rumaysan yihiin runta wakhtigan, haddana iimaankoodii hoos u dhigay oo diiday inay nuurka ku socdaan. Yaa haddaba dhinac iska dhigi doona mabaadi’dooda danaysiga iyo adduunyo-jeclaysiga ah? Yaa haddaba ku dadaali doona inuu garto qiimaha nafta? Maxaa nin u taraya haddii uu dunida oo dhan helo, naftiisana waayo? Mise maxaa nin u bixin doonaa beddelka naftiisa? Ma u gaajoonaysaan oo u harraadsan tihiin kibista nolosha iyo biyaha badbaadada? Ma garanaysaan qiimaha nafaha uu Masiixu u dhintay? Kuwa loo malaynayo inay Masiixiyiin yihiin ma ku nool yihiin si waafaqsan qirashadooda iimaanka? Ma ka warqabaan qiimaha nafta? Ma ku dadaalayaan inay nafahooda ku nadiifiyaan addeecidda runta?” Manuscript Releases, mugga 20, 150, 151.